

Na een hoofdlezing op het Siméa-congres 2004 'geen woorden maar daden' over spraaktaalproblemen bij kinderen met ADHD, een bijdrage aan het congres 'Dolgedraaid' te Groningen, waar gepleit werd voor voorzichtigheid ten aanzien van vroeginterventie, deelt de kinderpsychiater Rutger-Jan van der Gaag nu zijn gedachten met onze sector in een interview.

De wet is er om het leven mogelijk te maken, niet om het ONmogelijk te maken

*Interview met Prof. Dr. Rutger-Jan van der Gaag
Hoogleraar Klinische Kinder- en Jeugdpsychiatrie te
Nijmegen & Manager behandelszaken ACKJON (Academisch
Centrum voor Kinder- en Jeugdpsychiatrie)*

De eerste vraag aan van der Gaag gaat over het spanningsveld tussen het belang van vroege diagnostiek en het te snel in hokjes zetten van kinderen. "Kinderen kunnen gek worden van de toetsneiging van deskundigen", zegt Sienke Goorhuis-Brouwer. Van der Gaag beaamt dit: "Het te vroeg vastpinnen van een kind aan een classificatie kan soms verkeerd zijn, maar anderzijds blijkt bij oudere kinderen met ADHD nogal eens dat zij op vroege leeftijd een spraaktaalprobleem hadden."

"Uit onderzoek weten we dat er bij ADHD twee belangrijke risicofactoren zijn die op jonge leeftijd een rol spelen. Dit zijn de beleving van de ouders ten aanzien van het kind en zijn of haar probleem en het hebben van receptieve en expressieve spraaktaalproblemen. En omdat de kinderen door de taalproblemen moeilijker bereikbaar zijn voor de ouders kan het gedrag negatief beïnvloed worden."

Moeten we dan toch maar op jonge leeftijd gaan toetsen om deze kinderen snel te ontdekken?

"Nee, om ADHD-achtig gedrag te voorkomen, moet je

goede kennis van de samenhang van risico's hebben." In dat kader wijst Van der Gaag op de gevolgen die de vorming van de basisschool heeft opgeleverd. "De kennis over de ontwikkeling van de kleuter is verloren gegaan. Kleuters krijgen van de leraren, die gericht zijn op het schoolse leren, veel te weinig kans om te socialiseren. En erger nog: het heeft ertoe geleid dat in de peuterspeelzaal al gewerkt wordt aan de voorbereiding op het schoolse leren.

Daardoor gaat er teveel van de normale ontwikkeling verloren. Als kinderen niet de kans krijgen om zich normaal te ontwikkelen, kunnen de gevolgen voor gedrag en het leren groot zijn." Van der Gaag pleit voor goede begeleiding van peuterspeelzalen en kleuterklassen vanuit de ESM-hoek en de psychiatrie. "Een kat in het nauw maakt rare sprongen. Als we te weinig kennis hebben van de ontwikkeling van kinderen, zijn we geneigd ons te focussen op de rare sprongen. En we moeten ons juist afvragen, waarom de kat: het kind zich in het nauw gedreven voelt!"

Dat kennis van de risicofactoren belangrijk is blijkt onder andere uit het DIANE-project van het ACKJON. In dat project worden consultatiebureau-artsen getraind ten aanzien van de benodigde kennis. "Dit is een forse tijdsinvestering, vertelt Van der Gaag, maar rendert in hele goede verwijzingen. In de regio Nijmegen zie je ook dat de audiologische centra goede verwijzers bij autisme zijn. Deze centra kunnen goed onderscheid maken tussen primaire en secundaire spraaktaalproblemen. Tevens hebben zij kennis van pragmatische taalproblemen."

Er is dus enerzijds sprake van een groot percentage (80-90 %) van goede verwijzingen, maar anderzijds is er ook sprake van het te snel toepassen van kennis, die bijvoorbeeld door ouders en leerkrachten via het internet verkregen is, omtrent mogelijke ontwikkelingsproblemen. Dan wordt te snel aan het ergste gedacht en mist men het benodigde relativeringsvermogen om de ontwikkeling van een kind in perspectief te zien.

Rutger-Jan Van der Gaag is als psychiater consultant geweest bij verschillende scholen voor auditief en communicatief beperkten. Dit met als inzet: kijken hoe je de gesignaleerde gedragsproblemen hanteerbaar kunt maken voor leerkrachten. "Door je te richten op de competenties van de leerkrachten wordt hun handelingsvermogen versterkt. Het bespreken van casussen met de leerkracht biedt hem of haar de mogelijkheid op zoek te gaan naar oplossingen in de klas. Te snel verwijzen van kinderen werkt daarentegen juist niet versterkend."

Een goed voorbeeld van het zoeken naar goede oplossingen in de praktijk is volgens Van der Gaag het steunpunt autisme in Eindhoven. "Daar wordt samengewerkt tussen cluster 2, 3 en 4. Eigenlijk zou daar cluster 1 ook bij betrokken moeten worden. Dat dit niet het geval is, illus-

treert dat je ook als onderwijsveld direct meegaat in het hokjes-denken vanuit de regelgeving. Ik vind het belangrijk dat je kijkt welk type onderwijs voor een bepaald kind het meest geschikt is. Voor een kind met autisme bijvoorbeeld is het kindprofiel richtinggevend: waar profiteert het kind het meest van, van welke expertise? Wanneer je die keuze goed maakt, zitten de leerkrachten niet zo snel met de handen in het haar. Gekeken moet worden naar de behoefte aan structuur enerzijds en communicatie anderzijds. Door te bepalen waar de kern van het probleem ligt, kan een keuze voor de juiste schoolsoort gemaakt worden. In meer complexe gevallen dient een dergelijke keuze gemaakt te worden door een multidisciplinair team, waarbij onder anderen taaldeskundigen en een kinder- en jeugdpsychiater samenwerken. In een handelingsplan moet de oorzaak van het probleem aangepakt worden."

We vragen Van der Gaag hoe de indicatiestelling verbeterd kan worden. "Een mogelijkheid is om voor twijfelgevallen een klankbordgroep samen te stellen en deze consultatief in te zetten. Daardoor wordt de energie, die nu veel te veel gaat zitten in de plaatsingsroute, weer in voldoende mate gericht op de begeleiding van leerkracht en ouders." Een andere mogelijkheid vindt hij dat de Cvl's meer gebruik gaan maken van een diagnostische observatieperiode. "Een goede observatie heeft altijd grote voordelen als je twijfelt. Ook al is dit voor een autistisch kind belastend omdat het wéér een andere omgeving oplevert, het is altijd beter dan steeds op de verkeerde school of bij de verkeerde leerkracht terecht te komen. Nee, dan zijn samenwerkingsverbanden op REC niveau tussen de verschillende clusters, zoals dat ook in Arnhem gerealiseerd is,

EEN KAT IN HET NAUW MAAKT RARE SPRONGEN. IK WIL ME MEER FOCUSSSEN OP HET NAUW DAN OP DE RARE SPRONGEN

en creatief omgaan met de mogelijkheden van kind, ouders en hulpverleners, te prefereren boven een streven om de clusterindeling heilig te verklaren en te denken dat complexe kinderen op die manier altijd op de goede plaats terecht komen. Zo zou het volgens mij mogelijk moeten zijn om een kind dat voor cluster 4 is geïndiceerd in cluster 2 op te vangen. Ik denk altijd maar: De wet is er om het leven mogelijk te maken, niet om het ONmogelijk te maken." **VHZ**

Marjan Bruins en John van Daal VHZ